Ramazan ayının girdiğini (başladığını), ancak gündüz vakti öğrenebilen bir topluluğun ne yapması gerekir?

إذا لم يعلموا بدخول شهر رمضان إلا في أثناء النهار فما الواجب عليهم؟

باللغة التركية

Muhammed Salih el-Muneccid

اسم المؤلف

محمد صالح المنجد

Çeviren
Muhammed Şahin

ترجمة

محمد شاهين

Gözden Geçiren
Ali Rıza Şahin

مراجعة

علي رضا شاهين

 Soru:

Ramazan ayının girdiğini (başladığını), ancak gündüz vakti öğrenebilen bir topluluk, o andan itibaren yeme ve içmeyi bırakmaları gerekir mi? Yeme ve içmeyi bırakırlarsa, o günü kaza etmeleri gerekir mi?

 Cevap:

Hamd, yalnızca Allah'adır.

İnsanlar, Ramazan ayının girdiğini (başladığını) gündüz vaktinde öğrenirlerse, o günün geri kalan kısmında orucu bozan şeyleri bırakmaları gerekir.

Orucu bozan şeyleri bırakmaları gerektiğinin delili şudur:

1. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

﴿ ... فَمَن شَهِدَ مِنكُمُ ٱلشَّهۡرَ فَلۡيَصُمۡهُۖ ... ﴾ [سورة البقرة من الآية: 185]

"...O halde sizden kim, Ramazan ayını idrak ederse, onda oruç tutsun..."[1]

2. İbn-i Ömer'den -Allah ondan ve babasından râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre, o şöyle demiştir:

"Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'i şöyle derken işittim:

((إِذَا رَأَيْتُمُوهُ فَصُومُوا، وَإِذَا رَأَيْتُمُوهُ فَأَفْطِرُوا، فَإِنْ غُمَّ عَلَيْكُمْ فَاقْدُرُوا لَهُ.))

[رواه البخاري ومسلم]

"Ramazan hilâlini gördüğünüz zaman oruca başlayın ve Şevval hilâlini gördüğünüz zaman bayram edin. Eğer hava kapalı olur da hilali göremezseniz, onu takdir edin (oruca başlamak için Şaban ayını, bayram yapmak için de Ramazan ayını otuz gün olarak takdir edin)."[2]

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- oruca başlanmasını, hilalin görülmesine bağlamıştır. Burada (soruda geçtiği üzere) hilal görüldüğünden dolayı oruca başlamak farzdır.

3. Seleme b. el-Ekva'dan -Allah onda râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre o şöyle demiştir:

((أَمَرَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَجُلًا مِنْ أَسْلَمَ أَنْ أَذِّنْ فِي النَّاسِ: أَنَّ مَنْ كَانَ أَكَلَ فَلْيَصُمْ بَقِيَّةَ يَوْمِهِ، وَمَنْ لَمْ يَكُنْ أَكَلَ فَلْيَصُمْ، فَإِنَّ الْيَوْمَ يَوْمُ عَاشُورَاءَ.)) [رواه البخاري ومسلم]

"Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem-, Eslem kabilesinden bir adama, insanlara şöyle duyuruda bulunmasını emretti:

-Kim bugün birşey yemişse, günün geri kalan kısmında bir şey yemesin. Kim de bir şey yememişse, orucuna devam etsin. Çünkü bugün, Âşûrâ günüdür."[3]

O günün orucunun kaza edilmesi gerektiği meselesine gelince, bu, âlimler arasında ihtilaflıdır. İlim ehlinin bir kısmı -ki bu cumhurun görüşüdür-, o günün geri kalan kısmını oruç tutmakla birlikte o günün kaza edilmesinin de gerektiği görüşündedir.

Buna delil olarak şu gösterilmiştir:

Hafsa'nın -Allah ondan râzı olsun- rivâyet ettiği hadiste, Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

((مَنْ لَمْ يُجْمِعِ الصِّيَامَ قَبْلَ الْفَجْرِ، فَلَا صِيَامَ لَهُ.))

[رواه الترمذي، وصححه الألباني في صحيح سنن الترمذي]

"Kim fecirden önce oruca niyet etmemişse, onun orucu yoktur."[4]

Âlimler şöyle demişlerdir:

"Burada geceden oruca niyet etmek hâsıl olmamıştır. Dolayısıyla o günde oruç ve imsak (orucu bozan şeylerden uzak durmak) sahih olmaz. O günün geri kalan kısmında yeme ve içme gibi orucu bozan şeyleri bırakmanın gerekli oluşu, zamana saygıdan ve bu ayın kutsal oluşundan dolayıdır."

Değerli âlim İbn-i Kudâme -Allah ona rahmet etsin- bu konuda şöyle demiştir:

"Bir kimse, Şaban ayı olduğunu zannederek oruca başlamamış (niyet etmemiş) bir halde sabahlar da daha sonra hilalin görüldüğü kendisine haber verilirse, fakihlerin genelinin görüşüne göre o günün geri kalan kısmında oruç tutması ve Ramazan'dan sonra da o günü kaza etmesi gerekir."[5]

Değerli âlim Mansur el-Behûtî -Allah ona rahmet etsin- şöyle demiştir:

"Gündüz vaktinde Ramazan hilalinin görüldüğü kesinleşirse, o gece herkesin sahura kalkmasının zor olması sebebiyle o gün yemiş ve içmiş olsalar bile- oruç tutmakla mükellef olan herkesin orucu bozan şeyleri bırakıp güçleri yettiğini yani o andan itibaren oruca başlamaları gerekir. Çünkü bir hadiste Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

"Size bir şeyi yapmanızı emrettiğim zaman, ondan gücünüzün yettiği kadarını yerine getirin."

Ramazan ayının görüldüğü sâbit olduğu için de o gün geçerli bir oruç tutmadıkları için de delil gereği o günkü orucu kaza etmeleri gerekir."[6]

Bu meseledeki ikinci görüş ise şöyledir:

O günün geri kalan kısmında orucu bozan şeyleri bırakıp oruca başlamak gerekir, fakat o günü kaza etmek gerekmez. Bu, Şeyhulislâm İbn-i Teymiyye'nin -Allah ona rahmet etsin- tercih ettiği görüştür.

Bu görüşe, yukarıda geçen Seleme b. el-Ekvâ'ın, Âşûrâ orucu hakkında rivâyet ettiği hadis delâlet etmektedir. Buna göre Âşûrâ orucu, İslâm'ın ilk yıllarında farz olmasına rağmen, Âşûrâ

gününün ilk vaktinde oruca başlamayıp yemiş olanlar, o günkü orucu kaza ettiklerine dâir bir şey sâbit olmamıştır (yani o günü kaza etmemişlerdir).

Yine şu da buna delâlet etmektedir:

O günkü orucun geçerli olmamasıyla birlikte günün geri kalan kısmında orucu bozan şeyleri bırakmanın gerektiğini söylemek, dînen mükellef olan bir kimseye, delilsiz olarak bir şeyi fazladan ona yüklemek demektir.

Şeyhulislâm İbn-i Teymiyye -Allah ona rahmet etsin- bu konuda şöyle demiştir:

"Gündüz vaktinde Ramazan hilalinin görüldüğü kesinleşirse, bu takdirde o günün geri kalan kısmındaki orucunu tamamlar.Bir şeyler yemiş olsa da o günkü orucunu kaza etmesi gerekmez."[7]

Alâuddîn Ali b. Süleyman el-Merdâvî -Allah ona rahmet etsin- şöyle demiştir:

"Şeyh Tekiyyuddîn dedi ki:

O gün orucu bozan şeyleri bırakır, fakat o günü kaza etmez. Zirâ Ramazan hilalinin görüldüğünü ancak akşamdan sonra öğrenmiş olsaydı, o günü kaza etmesi gerekmezdi."[8]

Değerli âlim Muhammed b. salih el-Useymîn -Allah ona rahmet etsin- şöyle demiştir:

"Müellifin: 'Gündüz vakti sırasında beyyine ikâme olunursa, gündüz vakti oruç tutması kendisine farz olan herkese, o günün kalan kısmında imsak ve o günü kaza etmesi gerekir.' Sözündeki beyyine'den kasıt; Ramazan ayının girişinin beyyinesi (kanıtı), ya (en az) iki kişinin şâhitliği ile, ya da Şaban ayının otuz güne tamamlanmasıyla olur. 'İmsak gerekir" sözünden kasıt; yani orucu bozan şeyleri bırakmak demektir.

Bunun delili şudur:

Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- gündüz vaktinde insanlara Âşûrâ orucunu emredince insanlar, orucu bozan şeyleri bırakıp o andan itibaren oruca başladılar. Yukarıdaki durumda zikredildiği üzere bu günün Ramazan'ın ilk günü olduğu sâbit olduğu için orucu bozan şeyleri bırakıp oruca başlamak (imsak) farz olmuştur.

Müellifin: "...kaza etmesi gerekir" sözünden kasıt; gündüz vakti sırasında Ramazan'dan olduğuna dâir huccet ikâme olunan (hilali görülen) o günün kaza edilmesi gerekir, demektir.

Bunun sebebi şudur:

Farz orucun sıhhatinin şartlarından birisi de, niyetin, günün tamamını kapsamış olmasıdır. Buna göre niyet; fecirden önce olmalıdır. Buradaki niyet ise, gündüz vaktinde olmuştur. Dolayısıyla tam gün oruç tutmamışlardır. Oysa Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

((إِنَّمَا الأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ، وَإِنَّمَا لِكُلِّ امْرِئٍ مَا نَوَى, فَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ, فَهِجْرَتُهُ إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ, وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى دُنْيَا يُصِيبُهَا أَوْ امْرَأَةٍ يَتَزَوَّجُهَا, فَهِجْرَتُهُ إِلَى مَا هَاجَرَ إِلَيْهِ)) [متفق عليه]

"Ameller, ancak niyetlere göre geçerlilik kazanır. Herkes ancak (ameliyle) **niyet ettiğinin karşılığını alır. Kimin hicreti,** (niyet ve kasıt olarak) **Allah ve elçisi için ise, onun hicreti** (sevap ve ecir olarak) **Allah ve elçisi içindir. Kimin de hicreti dünyadan bir menfaat elde etmek ya da bir kadınla evlenmek için ise, onun da hicreti, hicret ettiği gâye içindir."**[9]

Bu meselede, yani gündüz vaktinde Ramazan hilalinin görüldüğü kanıtlanırsa, o günün orucunun kaza edilmesi gerekir. Âlimlerin genelinin görüşü bu doğrultudadır.

Şeyhulislâm İbn-i Teymiyye -Allah ona rahmet etsin- bu konuda şöyle demiştir:

"O günün geri kalan kısmında orucu bozan şeyleri bırakıp oruca başlamaları ve o günü daha sonra kaza etmeleri gerekir.

Bunun sebebi şudur:

Huccetin ikâmesinden (hilalin görüldüğü kanıtlanmadan) önceki yeme ve içmeleri, Allah Teâlâ'nın kendilerine mübah kıldığı bir davranıştır.Dolayısıyla onlar, Ramazan ayının saygınlığını kasten oruç yiyerek çiğnememişlerdir. Aksine onlar bunu bilmeyerek asıl olana Şaban ayının daha tamamlanmadığına binâ ederek oruca başlamamışlardır. Dolayısıyla onlar, Allah Teâlâ'nın şu genel emrine girmektedirler:

﴿ ... رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَآ إِن نَّسِينَآ أَوْ أَخْطَأْنَا ... ﴾ [سورة البقرة من الآية: 286]

"Ey Rabbimiz! Unutur veya hataya düşersek bizi sorumlu tutma."[10]

Tıpkı geceden daha vakit kaldığını zannederek yiyen-içen, fakat fecrin doğduğunu sonradan anlayan kimse gibi.

Ya da güneşin battığını zannederek yiyen-içen (iftarını açan), fakat güneşin batmadığını sonradan anlayan kimse gibi.

Nitekim Esmâ binti Ebu Bekir'den -Allah ondan ve babasından râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre, o şöyle demiştir:

((أَفْطَرْنَا عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ غَيْمٍ، ثُمَّ طَلَعَتِ الشَّمْسُ.)) [رواه البخاري]

"Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem-'in zamanında havanın bulutlu olduğu bir günde iftarımızı açtık, sonra güneş doğdu (gündüz iken oruç açtık, güneşin battığını zannetmiştik)."[11]

Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- onlara kaza etmelerini emrettiğine dâir bir şey nakledilmemiştir.

Değerli âlim Muhammed b. Salih el-Useymîn -Allah ona rahmet etsin- fecirden önce niyet etmemiş olmaları hakkında şöyle demiştir:

"Niyet, Ramazan ayının girdiğini bilmelerine bağlıdır. Onların Ramazan ayının girdiğine dâir bir bilgileri ise yoktur. Bilgilerinin olmaması, kendilerinin ellerinde değildir. Allah Teâlâ, bir kimseyi, ancak gücünün yettiği kadarıyla sorumlu tutar. Bunun içindir ki, bir topluluk, Ramazan ayının girdiğini bildikleri halde niyetlerini geciktirirlerse (sonradan niyet ederlerse), oruçları sahih olmaz."

Değerli âlim Muhammed b. Salih el-Useymîn'in -Allah ona rahmet etsin- bunun sebebini açıklaması ve buna cevap verişi, kuvvetli bir görüştür.Fakat insanın gönlü onun bu sözüyle mutmain olamıyor. Gecenin devam ettiğini veya güneşin battığını zannederek yiyen-içen kimseye kıyas etmesine gelince, bunun düşünülmesi gerekir. Çünkü bu kimsenin oruç tutma niyeti vardı. Fakat bu kimse, gecenin hâlâ devam ettiğini veya gecenin içinde olduğunu zannederek yemiştir."[12]

Kısaca söylemek gerekirse, imsak (orucu bozan şeyleri bırakmak), -gündüz vaktinde bile olsa-, Ramazan ayının girdiği kendisine ulaşan kimse hakkında gereklidir. O günkü orucun kaza edilip-edilmemesine gelince, bu meselede ilim ehli arasında ihtilaf vardır.

Son zamanlardaki iletişim araçlarının gelişmesiyle birlikte bu meselenin meydana gelmesi neredeyse yok gibidir.

Allah Teâlâ en iyi bilendir.

[1] Bakara Sûresi: 185
[2] Buhârî, hadis no: 1900. Müslim, hadis no: 1080
[3] Buhârî, hadis no: 2007. Müslim, hadis no: 1135
[4] Tirmizî, hadis no: 730. Elbânî, "Sahih-i Süneni Tirmizî'de hadisin sahih olduğunu belirtmiştir.
[5] "el-Muğnî", c: 3, s: 34
[6] "Keşşâful-Kınâ'", c: 2, s: 310
[7] "el-Fetâvâ el-Kubrâ", c: 5, s: 376
[8] "el-İnsâf", c: 3, s: 283
[9] Buhârî, hadis no: 54, Müslim, hadis no: 1907/155
[10] Bakara Sûresi: 286
[11] Buhârî
[12] "eş-Şerhu'l-Mumti'", c: 6, s: 332-333